

Koncept Marjory Gordon

Model funkčních vzorců zdraví

Marjory Gordonová

- Ošetřovatelství vystudovala na Mount Sinai Hospital School of Nursing
- Bc. a Mgr. vzdělání získala na Hunter College of the City University v New Yorku
- Disertační práci z oblasti diagnostiky obhájila na Boston College
- je profesorkou a koordinátorkou ošetřovatelství dospělých na Boston College, Chestnut Hill ve státě Massachusetts
- je prezidentkou NANDA
- je členkou Americké ošetřovatelské akademie

Marjory Gordonová

- je autorkou ošetrovatelského modelu „Modelu funkčního typu zdraví“, který publikovala 1987
- který umožňuje systematické ošetrovatelské hodnocení zdravotního stavu klienta v jakékoli oblasti systému péče – primární, sekundární i terciální

Vývoj modelu

- model je výsledkem grantu, který v 80. letech 20. stol. financovala federální vláda USA

Model vychází

- z toho, že všichni jedinci mají společné určité typy chování, které souvisí s jejich:
 - zdravím,
 - kvalitou života,
 - s rozvojem jejich schopností
 - a dosažením lidského potenciálu
- popis a hodnocení typů zdraví umožňuje sestře rozpoznat funkční a dysfunkční chování, případně stanovit i oš. diagnózu

Koncept M. Gordon

- vytváří systematickou komunikaci v multidisciplinárním týmu
- jednotný odborný jazyk s využitím ošetřovatelské terminologie pro praxi, vzdělávání a výzkum
- mezi základní pojmy patří: zdraví, funkční a dysfunkční typ zdraví, holistické potřeby, základní lidské reakce, interakce a prostředí
- ošetřovatelským cílem je nejvyšší úroveň zdraví a přijetí odpovědnosti jedince za své zdraví
- klient je vnímán jako holistická bytost
- role sestry zahrnuje ošetřovatelské dovednosti

Teoretická východiska

- holistická a humanistická filozofie
- koncepce hodnocení F.E. McCan a D. Smith
- model zdraví
- ošetrovatelské modely a teorie různých autorek, především pak D. Orem, D. Johnson a C. Roy

Hlavní jednotky

- Cíl ošetrovatelství
- Pacient/klient
- Role sestry
- Zdroj potíží
- Ohnisko zásahu
- Způsob intervence
- Důsledky

Metaparadigmatické koncepce

- **Osoba** – všechny lidské bytosti jsou holistické s určitými funkčními vzorci, které se podílejí na zdraví
- **Prostředí** – v integraci s osobou
- **Zdraví** – je vyjádřením rovnováhy a je ovlivněno vývojovými, kulturními, duchovními a dalšími faktory
- **Ošetřovatelství** – se zabývá funkčními a dysfunkčními vzorci zdraví

Obsah a koncepce modelu

- je odvozeno z interakcí osob – prostředí
- zdravotní stav jedince je vyjádřením bio-psycho-sociální interakce
- při kontaktu s pacientem sestra identifikuje funkční nebo dysfunkční vzorce zdraví

Definice souvisejících pojmů

Zdraví

- je vyjádřeno rovnováhou bio-psycho-sociální interakce, které je ovlivňováno faktory vývojovými, kulturními, duchovními a spirituálními i dalšími.

Dyfunkce

- dojde-li k poruše v jakékoli oblasti viz výše.
- může později vyvolat onemocnění

Typ

- je definovaný jako úsek chování v určitém čase

Přínosem z vícero hledisek

- zaměřuje se na zdraví
- respektuje a splňuje holistický přístup
- přispívá k rozvoji ošetrovatelské teorie a uplatnění teoretických poznatků v praxi
- svým přístupem se využívá i v taxonomii ošetrovatelských diagnóz

Vzorce

- jsou úseky chování jedince v určitém čase a reprezentují základní ošetřovatelské údaje v subjektivní a objektivní podobě
- základní struktura je tvořena 12 oblastmi
- každý vzorec představuje určitou část zdraví, která může být buď funkční nebo dysfunkční

Struktura modelu

1. Vnímání zdravotního stavu, aktivity k udržení zdraví
2. Výživa a metabolismus
3. Vylučování
4. Aktivita, cvičení
5. Spánek a odpočinek
6. Vnímání, poznávání
7. Sebepojetí, sebeúcta
8. Role, mezilidské vztahy
9. Sexualita
10. Stres
11. Víra, životní hodnoty
12. Jiné

1 Vnímání zdravotní stavu, aktivity k udržení zdraví

- jak vnímá svůj zdravotní stav a pohodu, jakým způsobem o zdraví pečuje
- zahrnuje individuální zdravotní stav, jeho důležitost ve vztahu k současným životním aktivitám a plánům do budoucna
- obsahuje informace o tom, jak si klient uvědomuje a zvládá rizika spojená se svým zdravotním stavem, jaká je úroveň jeho celkové péče o zdraví

Položky?

- Nachlazení během posledního roku, absence ze zaměstnání/ ze školy.
- Navyklé postupy a aktivity pro udržení zdraví, jejich efekt.
- Způsob/snadnost dodržování lékařských a oš. doporučení.
- Vnímání příčiny vzniku současného onemocnění.
- Když začala nemoc, jaká opatření byla provedena a s jakým výsledkem.
- Osobní přání týkající se postupu při léčbě a zvládnání chorobného stavu.

2 Výživa a metabolismus

- tato oblast popisuje způsob příjmu potravy a tekutin ve vztahu k metabolické potřebě organismu
- zahrnuje individuální způsob stravování a příjmu tekutin, denní dobu příjmu potravy, kvalitu a kvantitu konzumovaného jídla a tekutin, zvláštní preference určitého druhu jídla, užívání náhradních výživných látek a vitamínových preparátů
- u malých dětí pak kojení a způsob krmení kojence
- hodnocení stavu kůže, kožních defektů, poranění a celková schopnost hojení ran, která souvisí s imunitním systémem
- patří zde i stav vlasů, nehtů, slizničních membrán, stav chrupu, tělesná teplota, výška a hmotnost

Položky?

- Typický denní příjem jídla, přílohy, přídavky, doplňky.
- Typický denní příjem tekutin (množství).
- Změny hmotnosti v poslední období.2
- Chuť k jídlu.
- Pochopení a dodržování dietních omezení.
- Potíže související s jídlem a příjmem potravy/polykání.
- Vnímání schopnosti hojení ran.
- Vnímání jiných problémů souvisejících se stavem vlasů, nehtů, slizničních membrán.
- Vnímání problémů s chrupem, zubní náhrady.
- Stav kůže, její barva, napětí, poranění aj. defekty

3 Vylučování

- tato oblast zahrnuje informace o způsobu vylučování
- individuálně vnímaná pravidelnost ve vylučování, používání obvyklého postupu při vyprazdňování nebo používání projímadel, potíže nebo poruchy při vyprazdňování, tvar kvalita i kvantita exkrementů
- eventuálně triky používané k řízení vylučování

Položky?

- Popsání způsobu vyprazdňování střeva.
- Popsání způsobu vyprazdňování moče.
- Pocení, zápach.

4 Aktivita, cvičení

- popisuje způsob udržení tělesné kondice cvičením nebo jinými aktivitami ve volném čase a při relaxaci
- zahrnuje základní denní aktivity
- obsahuje všechny typy cviků jejich kvantitu i kvalitu, včetně sportů, které jsou typické jednotlivce
- patří zde i způsob trávení volného času a činnosti, které v něm jednatlivec vykonává
- zdůrazňuje činnosti, které mají pro jednatlivec největší důležitost

Položky?

- Vnímání životní síly a energie, dušnost, bolest, pohodlí,...
- Typ a pravidelnost cvičení, sport.
- Volný čas, aktivity ve volném čase, hry.
- Úroveň sebepéče a soběstačnosti.
- Chůze, držení těla, pohybová koordinace

5 Spánek, odpočinek

- popisuje způsob spánku, odpočinku a relaxace
- trvání doby spánku během 24 hod.
- zahrnuje individuální vnímání kvality spánku a odpočinku, vnímání úrovně životní energie získané odpočinkem
- způsob navození spánku, usínání, přerušování doby spánku, obvyklé činnosti před spaním, eventuelně užívání medikamentů

Položky?

- Vnímání pocitu odpočinku a připravenosti na denní aktivity
- Problémy se spaním: začátkem, časným probuzením, přerušovaným spánkem, převrácením doby spánku

6 Vnímání, poznávání

- popisuje způsob a přiměřenost smyslového vnímání a poznávání
- úroveň vědomí, mentálních funkcí, orientaci v místě, času, prostoru, osobou
- zjištění bolesti
- zjištění poznávacích funkcí (schopnost učení, myšlení, rozhodování,....)
- zjistit do jaké míry je klient orientován a poučen o zdravotním stavu, a co ještě potřebuje vědět

Položky?

- Sluch, sluchadla a jiné pomůcky.
- Zrak, brýle, poslední kontrola.
- Paměť, pozornost.
- Styl učení, obtíže.
- Vnímání bolesti, její intenzita, typ, lokalizace nepohodlí.
- Dostatek informací, chápání dané situace, vlastní názor, rozhodování.
- Úroveň vědomí, orientace v místě, čase, osobě, prostoru.
- Způsob slovního vyjádření/řeč, schopnost komunikace.

7 Sebepojetí, sebeúcta

- popisuje emocionální ladění a vnímání sebe sama (tělesný vzhled)
- zahrnuje individuální názor na sebe
- zahrnuje objektivní pozorování způsobu neverbálních projevů klienta jako je držení těla, způsob pohybu a chůze, oční kontakt, hlas a způsob řeči

Položky?

- Celkové emocionální ladění.
- Změny tělesného vzhledu a schopností, vlastní hodnocení zručnosti, obratnosti, talentu a dispozic.
- Frekvence pocitu obav, strachu, úzkosti, zlosti, vzteku, deprese, po čem je pociťována úleva.
- Nervozita/ pocit uvolnění – hodnocení.

8 Plnění rolí, mezilidské vztahy

- popisuje způsob přijetí a plnění životních rolí, úroveň mezilidských vztahů
- zahrnuje individuální vnímání životních rolí, z toho vyplývajících závazků a odpovědí
- rozvážnost a snášení tíhy zodpovědnosti v současné životní situaci
- soulad nebo narušení vztahů v rodině, zaměstnání, ve vztahu ke společnosti, plnění povinností ve vztahu k rolím

Položky?

- Bydlení samostatně/ s rodinou, struktura rodiny.
- Rodinné problémy např. zakládání nové rodiny, přírůstek do rodiny, alkoholismus,...
- Způsob řešení rodinných problémů.
- Nutnost starat se o rodinné příslušníky nebo potřeby rodiny, způsoby zvládání souvisejících problémů.
- Reakce rodiny na onemocnění, chorobný stav.
- Výchova dítěte, vztahy.
- Příslušnost/ členství ve společenské skupině, častost kontaktů, osamělost.
- Vnímání mezilidských vztahů v zaměstnání/ ve škole.
- Vnímání okolí/ zapojení/ izolace.
- Asertivita/ pasivita – hodnocení/ zařazení.

9 Sexualita, reprodukční schopnost

- popisuje uspokojení nebo neuspokojení v sexuálním životě nebo se svým pohlavím
- zahrnuje poruchy nebo potíže jednotlivce v této oblasti
- zahrnuje reprodukční období ženy a problémy s tím související
- u mužů pohlavní choroby a potíže s prostatou

Položky?

- Vnímání změn/ problémů v sexualitě a sexuálních vztazích, onemocnění pohlavních orgánů, jiné potíže.
- Užívání antikoncepce, obtíže, problémy.
- Začátek menstruace a pravidelnost.
- Počet porodů, potratům komplikací atd.

10 Stres, zátěžové situace, jejich zvládnání, tolerance

- nejdůležitější životní změny v posledních dvou letech
- popisuje celkový způsob tolerance a zvládnání stresových situací
- zahrnuje individuální rezervy nebo kapacitu ve zvládnání narušení vlastní integrity, způsoby zvládnání stresu, podpora rodiny a jiných podpůrných systémů
- vnímání vlastní schopnosti řídit a zvládat běžné situace

Položky?

- Napětí/ nervozita, zvládání stresu, užívání léků, drog, alkoholu, kouření.
- Důvěryhodné osoby, jejich dosažitelnost při prožívání stresové situace.
- Důležité změny v životě za poslední 1-2 roky.
- Strategie řešení problémů, jejich efekt.

11 Víra, přesvědčení, životní hodnoty

- popisuje individuální vnímání životních hodnot, cílů nebo přesvědčení včetně náboženské víry a transcendentna
- zahrnuje vše, co je v životě vnímáno jako důležité

Položky?

- Životní cíle, splnění tužeb.
- Vnímání důležitosti náboženské víry.
- Individuální přání s ohledem na náboženské služby během pobytu ve zdravotnickém zařízení.

12 Jiné

- zde je možno zařadit jiné důležité informace, které nejsou obsaženy v předchozích oblastech

Soubor otázek k rozhovoru dle modelu M. Gordon

1 Vnímání zdravotního stavu, aktivity k udržení zdraví

- Jaká byla a je úroveň Vašeho zdraví?
- Prodělal/a jste v posledním roce nějaké nachlazení? Pokud je to vhodné: Měl jste absence v zaměstnání nebo ve škole?
- Co všechno děláte pro udržení zdraví? Včetně všech zvyklostí (kouření, alkohol, drogy, léky). Kdy a co naposled? U žen: Provádíte samovyšetření prsou?
- Dotaz na úrazy a nehody doma, v zaměstnání, v dopravě.
- Byly nějaké problémy v minulosti s nalezením způsobu jak dodržovat doporučení lékařů a sester?
- Pokud je to vhodné: Co si myslíte, že způsobilo Vaší chorobu? Co jste udělal, když se objevily první příznaky a jaké to mělo důsledky?
- Pokud je to vhodné: Co bude pro Vás důležité po dobu pobytu u nás? Jak Vám můžeme pomoci?

2 Výživa a metabolismus

- Můžete mi popsat Váš typický denní příjem potravy?
- Můžete mi popsat Váš typický denní příjem tekutin? Kolik je jejich celkové množství?
- Jaká je Vaše hmotnost v posledním období, pozorujete zvýšení váhy nebo úbytek?
- Máte chuť k jídlu? Nepozorujete nějakou změnu?
- Můžete mi popsat druhy jídla a způsob příjmu potravy? Máte nějaké potíže při jídle nebo dietní omezení?
- Jak byste popsal/a stav kůže, poranění, kožní defekty?
- Máte nějaké problémy se zuby? Máte náhradní chlup? Navštěvujete zubního lékaře? Kdy byla poslední kontrola?

3 Vylučování

- Míváte pravidelnou stolici? Můžete popsat vzhled exkretů? Máte nějaké potíže při vyprazdňování stolice? Užíváte projímadla?
- Můžete popsat způsob a pravidelnost močení? Problémy s pravidelností? Množství, vzhled, barvu a zápach moče?
- Potíte se nadměrně?

4 Aktivita, cvičení

- Máte pocit dostatečné síly a životní energie?
- Cvičíte? Jaké typy cvičení a jejich pravidelnost?
- Jak trávíte svůj volný čas? Aktivní/ pasivní odpočinek?
- Vnímání schopností pro denní aktivitu?

5 Spánek, odpočinek

- Jaký máte pocit celkového odpočinku a energie k denním činnostem?
- Máte nějaké potíže s usínáním? Co Vám pomáhá? Máte noční sny/ děsy? Budíte se v noci? Probouzíte se častěji?
- Jak dlouho trvá celková doba odpočinku/relaxace?

6 Vnímání, poznávání

- Máte nějaké potíže se sluchem? Užíváte sluchadlo nebo jiné kompenzační pomůcky?
- Vidíte dobře? Nosíte brýle? Kdy byla naposled oční kontrola?
- Mentální stav a úroveň vědomí: Nemění se Vám paměť?
- Rozhodujete se snadno/ obtížně? Máte pocity nejistoty?
- Jakým způsobem se nejsnadněji naučíte novou věc? Některé potíže s učením?
- Byl jste poučen o zdravotním stavu? Schází Vám další informace?
- Bolí Vás něco. Jiné nepříjemné pocity? Jak je zvládáte? S jakým efektem?

7 Sebepojetí, sebeúcta

- Jak se cítíte? Jak se Vám daří? Jak zvládáte situace, spoléháte na sebe? Na jiné? myslíte si, že si v náročnějších situacích poradíte sám poradíte? Jste sám se sebou spokojen, daří se Vám dosahovat cílů? Jste si sám sebou jist? Jak byste popsal sám sebe?
- Změnil se nějaký způsobem Váš tělesný vzhled nebo se omezila činnost, kterou nemůžete vykonávat? Jaké to pro Vás má důsledky a jaké máte problémy?
- Jak prožíváte současnou situaci event. došlo ke změně způsobu vnímání sebe sama nebo Vašeho těla?
- Existuje něco, co Vás zneklidňuje? Nudí? Vyvolává strach, úzkost, špatnou náladu, depresi? Jak se těmto pocitům bráníte, a co Vám přináší úlevu: Jaké relaxační techniky používáte?

8 Plnění rolí, mezilidské vztahy

- Bydlíte samostatně/ s rodinou? Jaká je struktura rodiny?
- Jsou nějaké problémy v rodině?
- Jakým způsobem se v rodině zvládají běžné problémy?
- Pokud je to vhodné: Jak prožívá Vaše rodina nemoc/hospitalizaci?
- je na Vás rodina závislá? Jak to zvládáte?
- Pokud je to vhodné: jsou problémy s dětmi? Zvládáte tyto situace?
- Patříte k nějaké společenské skupině? Máte blízké přátelé? Trpíte pocitem osamělosti? Často?
- Jste celkově spokojen/a ve svém zaměstnání? Ve škole? Pokud je to vhodné: Máte dostatečný příjem pro uspokojování svých potřeb?
- Cítíte se být součástí svého okolí nebo máte pocit, že jste izolován v místě svého bydliště?

9 Sexualita, reprodukční schopnost

- Pokud je to vhodné k věku/ situaci: uspokojivé sexuální vztahy, změny, potíže, problémy (onemocnění pohlavních orgánů).
- Pokud je to vhodné: Používáte antikoncepci a s tím spojené potíže a problémy?
- ženy: Kdy Vám začala menstruace? Můžete mi říci datum poslední menstruace? Máte nějaké potíže, problémy? Kolik jste měla porodů? Kolik se Vám narodilo živých dětí? kolikrát jste byla gravidní? Poslední preventivní kontrola?

10 Stres, zátěžová situace, jejich zvládnání, tolerance

- Vyskytla se nějaká změna ve Vašem životě v posledních 2 letech? Vyskytla se situace, byste označil/a krizí?
- Kdo Vám nejvíce pomůže při řešení Vašich problémů a záležitostí? Je tato osoba pro Vás vždy k dispozici?
- Prožíváte napětí dlouhodobě, Co Vám pomáhá k jeho snížení? Užíváte léky? Drogy? Alkohol?
- Když máte větší nebo jakékoli problémy v životě, jak je zvládáte? Jaké řešení volíte? Jsou tyto způsoby efektivní?

11 Víra, přesvědčení, životní hodnoty

- Jaký důležitý plán(y) máte do budoucna? Prožíváte něco, co byste chtěl/a odstranit ze svého života?
- Jste věřící? je pro Vás náboženství důležité? Pokud je to vhodné: Pomáhá Vám to pro překonání potíží?
- Pokud je to vhodné: Představuje pro Vás pobyt u nás nějaké omezení, pokud jde o náboženství?

12 Jiné

- Jakékoli jiné záležitosti, o kterých jsme nemluvili, a o kterých byste se rád zmínil/a.

Dysfunkční vzorce

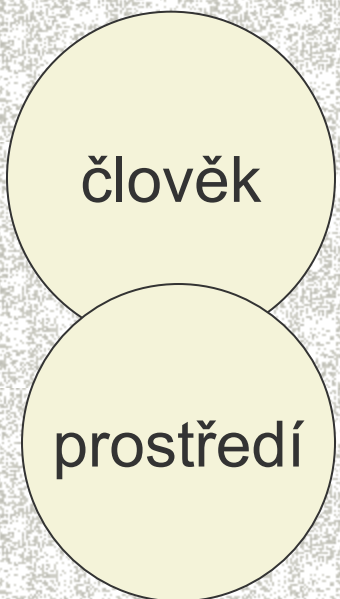
- **jsou projevem:**
 - aktuálního onemocnění
 - nebo může být znakem potenciálního problému

Při posuzování navrhuje

■ Porovnání získaných údajů:

- individuální výchozí stav
- normy stanovené pro danou věkovou skupinu
- normy kulturní, společenské a jiné

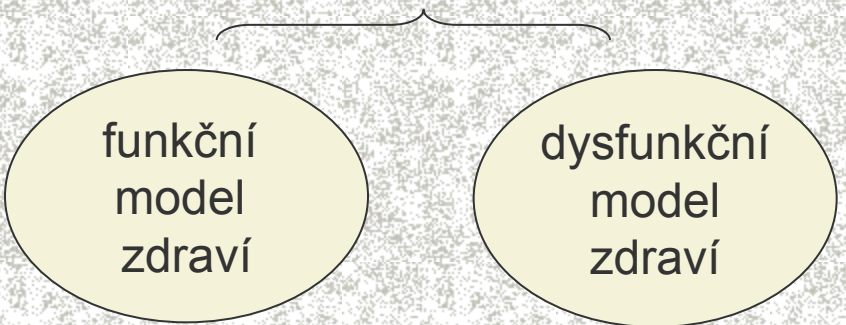

12 funkčních vzorců zdraví

1. Vnímání zdravotního stavu, aktivity k udržení zdraví
2. Výživa a metabolismus
3. Vylučování
4. Aktivita, cvičení
5. Spánek a odpočinek
6. Vnímání, poznávání
7. Sebepojetí, sebeúcta
8. Role, mezilidské vztahy
9. Sexualita
10. Stres
11. Víra, životní hodnoty
12. Jiné

jejich zhodnocení a analýza sestrou

stanovení ošetř. dg. a ostatní kroky ošetř. procesu v primární, sekundární a terciární zdravotnické a ošetř. péči a jednotlivce, rodiny a komunity

DĚKUJI ZA POZORNOST

